

Domiciliefraude of overlevingsstrategie?

Met dezelfde heroïsche strijdvaardigheid waarmee minister Turtelboom de asielproblematiek probeerde te lijf te gaan, stort ze zich nu op de strijd tegen de fraude met fictieve adressen. In een omzendbrief waarschuwt de minister steden en gemeenten voor deze vorm van sociale fraude. Wijkagenten zullen een speciale opleiding krijgen. Er komen strengere straffen voor iedere verhuurder die een nepadres aanbiedt.

Als federatie Samenlevingsopbouw kanten wij ons uiteraard tegen misbruik in de sociale zekerheid en in de domiciliëring. Sociale fraude als manier tot platte verrijking en misbruik bij de verhuur van kamers moeten worden bestraft. Bovendien verhogen nepadressen de schaarste op de huurmarkt, wat dan weer de huurprijzen de hoogte injaagt.

Maar het verhaal is genuanceerder dan dit. Bij een blinde, rechtlijnige aanpak dreigen de meest kwetsbaren opnieuw de zwaarste rekening te betalen. RIMO-Limburg, dat de Samenlevingsopbouw in Limburg organiseert, voerde een kleinschalig, maar relevant onderzoek naar de beweegredenen van zogenaamde ‘adreshuurders’ of ‘postbuslogeurs’ met een beperkt inkomen. In dat onderzoek wijzen we op de knelpunten en doen we aanbevelingen voor een genuanceerder én rechtvaardiger beleid.

Schulden niet verhalen op gezinsleden of partners

Acht van de tien ondervraagden geven aan dat ze omwille van schulden een nepadres hebben gehuurd. Met dit nepadres trachten ze deurwaarders te ontlopen. Maar belangrijker nog is dat ze op die manier willen vermijden dat hun familie opdraait voor hun schulden. “Ik had schulden voor mijn huwelijk. Later kwamen ze die verhalen bij mijn vrouw. Ik ben noodgedwongen gescheiden van tafel en bed. Ik wil mijn gezin leefbaar houden.” “Ik wil mijn vriendin niet laten opdraaien voor mijn schulden. Dat is niet goed voor een relatie.” Domiciliëringfraude is hier duidelijk geen platte sociale fraude, maar vooral een overlevingsstrategie van mensen in armoede en hun omgeving.

We vragen daarom eerst en vooral dat hulpverleners mensen met schulden sneller en van meer nabij volgen zodat de schuldenproblematiek niet escaleert. Daarnaast pleiten we ervoor dat mensen met zware schulden de mogelijkheid krijgen om gedurende een bepaalde, afgebakende periode een adres te huren om hun familieleden en partners te beschermen tegen de mogelijke gevolgen van hun schulden. De meest kwetsbaren van hen moeten bovendien makkelijker een wettelijk referentieadres bij het OCMW kunnen krijgen. We denken daarbij aan mensen met onvoldoende middelen om een verblijfplaats te betalen of aan mensen die voortdurend van verblijfplaats wisselen tussen familie, (tijdelijke) partner en kennissen. Zij kunnen zich dan officieel domiciliëren op het adres van het OCMW.

Recht op sociale zekerheid individualiseren

Bijna even vaak als schulden, geven de ondervraagde adreshuurders relationele motieven voor het huren van een nepadres aan. Omdat ze onzeker zijn over de relatie met de partner bij wie ze momenteel inwonen, houden ze liefst een eigen adres achter de hand. “In het verleden ben ik alles kwijtgeraakt. Ik wil niet dezelfde fout maken door opnieuw officieel te gaan samenwonen.” “Mijn relatie kent veel ups en downs, is labiel.” “Samenleven met de kinderen van mijn partner is niet eenvoudig.”

Uit ons onderzoek blijkt dat we deze relationele problemen niet mogen minimaliseren. Vaak hebben adreshuurders met een laag inkomen weinig stabiele relaties. Samenwonen duurt soms niet lang en kan niet op elk moment. Je kunnen terugtrekken in je eigen stek, blijkt regelmatig noodzakelijk.

Bovendien weegt de louter financiële motivering om een nepadres te huren hier nauwelijks tegenop. De verschillen tussen de bedragen voor 'alleenstaanden' en voor "samenwonenden" blijken voor alle uitkeringen minder dan € 300 per maand te bedragen. Tegelijkertijd betaalden de door ons bevroagde adreshuurders op het moment van de ondervraging een maandelijks huurprijs van € 200 tot € 300.

We vragen daarom dat het recht op sociale zekerheid geïndividualiseerd wordt. Voor werkenden is het inkomen immers ook niet afhankelijk van de gezinssituatie.

Domiciliëeringsfraude is dan niet meer nodig. Bovendien sluit een individualisering van het inkomen nauwer aan bij de tendens naar meer geïndividualiseerde woonvormen weg van het levenslange kerngezin.

Ambtelijke schrapping moet uitzondering blijven

Als je niet blijkt te wonen op je officiële adres, dan kan de gemeente je 'ambtelijk schrappen'. Dat heeft tot gevolg dat je administratief niet meer bestaat in België. Je hebt geen geldige identiteitskaart meer. Je ondervindt problemen met de bank, de ziekteverzekering, de VDAB, ... Het gevaar is reëel dat je in de illegaliteit verdwijnt.

Wij hopen dan ook ten eerste dat de maatregelen die Turtelboom vooropstelt niet tot een escalatie van het aantal ambtelijke schrappingen leidt. Wij pleiten ervoor dat ambtelijke schrapping de laatste, uitzonderlijke stap blijft in een lang proces. Vooraf moet de overheid zeer goed en duidelijk communiceren met de betrokkene, een sociaal onderzoek voeren, de motieven van de adreshuurder achterhalen en polsen naar zijn bereidheid om mee te werken aan een oplossing, bv. via schuldbemiddeling.

Strijd tegen domiciliefraude kan voor ons enkel en alleen als tegelijkertijd de meest kwetsbaren bescherming krijgen. Bovendien vragen we de strijdvaardige ministers dan maar meteen ook werk te maken van de fiscale fraude en van een vermogenbelasting. In het streven naar meer sociale rechtvaardigheid zullen deze laatste minstens evenveel zoden aan de dijk brengen.

Stef Vandebroek, algemeen directeur RIMO Limburg
Namens de Federatie Samenlevingsopbouw

Het volledige rapport met al onze aanbevelingen vind je op:

http://www.rimo.be/publicaties/eigen_uitgaven.html